

ЦИМБАЛЮК
Віталій Іванович —
академік НАН України, академік
НАМН України, президент
Національної академії медичних
наук України

ПРО СПІВПРАЦЮ УСТАНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ З НАЦІОНАЛЬНОЮ АКАДЕМІЄЮ НАУК УКРАЇНИ

Високоповажний пане президенте!

Високоповажні члени Національної академії наук!

Дозвольте від імені Національної академії медичних наук України привітати всіх учасників сьогоднішніх Загальних зборів НАН України! Звітну доповідь президента Академії, яка, на мій погляд, була чітка і конкретна, пропоную схвалити.

У своєму виступі я розповім детальніше про результати наукового співробітництва між Національною академією медичних наук України і Національною академією наук України.

На засіданні Ради президентів академій наук України, яке відбулося 27 грудня 2022 р. під головуванням президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього, було схвалено проект Програми спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії медичних наук України на 2023–2025 рр. Можу впевнено сказати, що за період, який минув відтоді, зроблено дуже багато, отримано низку вагомих результатів як за фундаментальними, так і за прикладними напрямками досліджень.

Наприклад, Інститут отоларингології імені професора О.С. Коломійченка НАМН України спільно з Інститутом мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України розробляють нові підходи до вакцинації населення проти грипу і коронавірусу із застосуванням методів генної інженерії, нанотехнологій та пробіотиків. Також за «ковідною» тематикою Інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМН України тісно співпрацює з Інститутом біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України. На щастя, пандемія, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2, залишилася позаду й COVID-19 перетворився на звичайне сезонне захворювання типу гострої респіраторної вірусної інфекції (ГРВІ), яке буде з

людством ще впродовж довгих років, але це не відміняє серйозних ускладнень, які іноді виникають під час перебігу хвороби.

Інститут травматології та ортопедії НАМН України та Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України спільно розробляють нові регенеративні технології у травматології та ортопедії для лікування остеоартрозів та асептичних некрозів кісток з використанням стовбурових клітин, а для суглобів — автологічних концентратів тромбоцитів. Сьогодні цей напрям стає особливо актуальним, оскільки внаслідок ведення активних бойових дій у нас є багато поранених з великими дефектами кісток.

Як ви всі знаєте, проблема резистентності бактерій до антибіотиків набула у світі глобального масштабу. Інститут мікробіології і імунології імені І.І. Мечникова НАМН України та Інститут проблем кріобіології і кріомедицини НАН України дослідили механізми формування резистентності до бета-лактамічних антибактеріальних препаратів.

Є цікаві й важливі на перспективу спільні дослідження зі створення аерозолів для профілактики й запобігання раннім формам хвороби Альцгеймера.

Інститут дерматології та венерології НАМН України разом з Науково-технологічним комплексом «Інститут монокристалів» НАН України працює над розробленням методів зовнішнього лікування бойових травматичних ушкоджень шкіри.

У хірургічній практиці наші фахівці широко використовують розроблений в Інституті електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України апарат «Патонмед», призначений для високочастотного зварювання живих тканин. Наприклад, в Інституті ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НАМН України його застосовують під час хірургічного видалення пухлини щитоподібної залози безлігатурним методом, що дозволяє уникнути післяопераційних ускладнень і скоротити термін одужання пацієнта. В Інституті гастроентерології НАМН України, який розташований у м. Дніпро, з використанням методу зварюван-

ня живих тканин виконують операції на печінці, підшлунковій залозі та інших паренхіматозних органах. Цю безшовну технологію широко застосовують і в Інституті очних хвороб та тканинної терапії ім. В.П. Філатова НАМН України в Одесі. Надалі можливе її впровадження і в нейрохірургії, оскільки мозок також є паренхіматозним органом, а також для хірургічного лікування пошкоджень периферичних нервів, для зшивання епінервію.

За вісім років бойових дій у зоні АТО близько трьох сотень українських військових зазнали ампутацій кінцівок. Тепер таких поранених тисячі. Тому попереду на нас чекає величезний обсяг роботи з проведення фізичної та психоемоційної реабілітації. І тут співпраця з установами НАН України є неоціненно важливою.

Розроблені науковцями НАН України невідомі магнітні медичні інструменти сьогодні дозволяють лікарям діставати уламки ракет, снарядів, мін з черепної порожнини, з ока і навіть із серця.

Загалом хірургічна практика все частіше доводить, що не кожне поранення в ділянці серця є смертельним. Зараз лише в Національному інституті серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова НАМН України та в Інституті загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМН України проведено вже більше сотні успішних операцій з видалення уламків із серця, тобто понад 100 бійців з такими вогнепальними та мінно-вибуховими травматичними ушкодженнями залишилися живими. Наші лікарі успішно діставали з серця уламки снарядів, хвостовики мін, флешети (загострені металеві снаряди-дротики) тощо.

До речі, першу операцію з видалення кулі із серця в 1898 р. виконав харківський лікар-хірург Аполінарій Григорович Підріз. Він, на жаль, прожив недовго, лише 47 років, але залишив по собі яскравий слід у медичній науці і клінічній практиці.

Я можу навести ще багато прикладів плідної співпраці Національної академії медичних наук України і Національної академії наук України, але хотів би встигнути обговорити ще одну тему.

Сьогодні Національну академію медичних наук сильно штормить. Днями Верховна Рада України ухвалила в другому читанні законопроект, який передбачає, що всі державні установи Національної академії медичних наук мають перетворитися на державні некомерційні підприємства. Як при цьому будуть фінансуватися наукові дослідження, залишається відкритим питанням. Адже в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» записано, що держава забезпечує фінансування науки в розмірі не менш як 1,7 % ВВП, однак реально бюджет на науку з року в рік виділяється вдесятеро менший від законодавчо встановленого показника.

Спілкуючись з народними депутатами, я часто чую від них одне й те саме запитання: а що Національна академія медичних наук дала державі? Я їм кажу: «Ми рятуємо життя», а вони у відповідь: «Ну, це ж ваш обов'язок, ви це маєте робити». Однак якщо подивитися на розрахунки, скільки коштує людське життя в суто економічному вимірі, то виходить, що цей обов'язок дорогого вартий. Впродовж року в установах НАМН України в середньому здійснюється 80–100 тис. оперативних втручань. І не менше половини з них — це найскладніші операції зі стентування, коронарного шунтування при інфарктах, втручання при розривах аневризми, інсультах та інші екстрені й термінові операції. Вартість людського життя візьмемо найнижчу в Європі — 1,1 млн євро. Звідси виходить, що наша Академія щороку потенційно дає державі близько 2 трлн грн.

Інше традиційне запитання від депутатів: а де наші нобелівські лауреати? І доводиться пояснювати, що для того, щоб виростити нобелівського лауреата, потрібно передусім створити відповідні умови: дати йому достойну заробітну плату, оснастити лабораторії сучасними приладами тощо. Наводжу їм приклад Іллі Мечникова, який працював в Одесі, а потім поїхав у Париж, де й став нобелівським лауреатом, оскільки там йому дали можливість реалізуватися. Або приклад Зельмана Ваксмана, який народився на Київщині, вчився в Одесі, емігрував до Сполучених Штатів Америки і

там відкрив стрептоміцин, за що й отримав Нобелівську премію.

Я розумію, що ми навряд чи зможемо створити свою кремнієву долину, але хоч щось держава має зробити, щоб українці могли реалізувати свої таланти та втілювати свої унікальні ідеї на батьківщині, а не за кордоном.

Наведу ще один приклад. Український нейрохірург Дмитро Щеглов придумав конструкцію балона, яким закривають аневризми судин головного мозку. Він робив їх поштучно, своїми руками. Фахівці зі всього світу приїздили ознайомитися з його досвідом. Подивилися, зрозуміли, що це чудова ідея, і налагодили у себе промислове виробництво таких пристроїв — вони закривають аневризму, там утворюється тромб, і аневризми заростає. Чому ми не могли зробити це в Україні?

Зараз, мабуть, всі вже чули про судинні стенти, ми їх широко використовуємо, купуючи за кордоном, але мало хто знає, що придумав їх і розробив методику операцій харківський вчений, серцево-судинний хірург Микола Леонтиївич Володось.

І ще про одне хотів сказати. На мою думку, НАН України і НАМН України мають об'єднати зусилля, щоб створити наукове лобі в депутатському й урядовому середовищі, засилати наших професорів, членів-кореспондентів, академіків у парламент, щоб думка наукової спільноти була нарешті почута у владних коридорах.

На завершення нагадаю слова, які свого часу сказав нобелівський лауреат Фредерік Жоліо-Кюрі: «Країна, яка не розвиває науку, перетворюється на колонію». Гадаю, в Україні немає людей, які хотіли б такого майбутнього.

І ще наведу висловлювання Вінстона Черчилля, яке мені особисто дуже імponує: «Успіх — це ще не крапка, невдача — це ще не кінець. Єдине, що має значення, — це мужність продовжувати боротьбу...».

Наша мета — насамперед перемога, перемога над терором, перемога, яким би довгим і важким не був шлях до неї. Бо, як говорив Олександр Довженко: «Ми б'ємось за те, чому нема ціни в усьому світі, — за Батьківщину».

Мало хто знає, що Микола Михайлович Амосов — унікальна людина, до речі, етнічний росіянин, який дуже багато зробив для України, ще за часів Радянського Союзу писав: «Куди йти? Тільки на захід. До дозрівання, до стандартів Північної Америки. До США стіка-

ються уми з усього світу, ще й обирають розумних президентів. На Росію не варто заглядатися, майбутнє її туманне».

Слава українським вченим!

Слава Україні!

Дякую за увагу!

Vitaliy I. Tsymbaliuk

National Academy of Medical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7544-6603>

ON COOPERATION OF THE INSTITUTIONS OF THE NATIONAL ACADEMY
OF MEDICAL SCIENCES OF UKRAINE WITH THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

Speech at the session of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine on April 24, 2024

Cite this article: Tsymbaliuk V.I. On cooperation of the institutions of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine with the National Academy of Sciences of Ukraine. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2024. (5): 23–26. <https://doi.org/10.15407/visn2024.05.023>